
IN MEMORIAM

ILSE KONT
10. XI 1928–5. XII 2008

Teispoolusesse on lahkunud eesti keele uurimisele ja korrastamisele pühendunud tubli inimene Ilse Kont (snd Korjus).

Ta sündis Tartumaal Kaarepere valdas talupoja pere esiklapsena. Suurem osa lapsepõlvest möödus Konguta valdas, kus ta kohalikus 6-klassilises koolis omandas alghariduse (1936–1942). Järgmiseks õppeasutuseks oli Tartu II keskkool (1942–1947). Pärast selle lõpetamist suundus Ilse Korjus kuidagi enesestmõistetavalt ülikooli poole. Õppida meeldis ja eriala valikki ei tekitanud kõhklusi: filoloogia. Aastail 1947–1952 õppis ta Tartu ülikooli ajaloo-keeleteaduskonna eesti filoloogia osakonnas ja samas kõrgkoolis jätkas ta ka aspirandina eesti keele erialal (1952–1955), juhendajaks akadeemik Johannes Voldemar Veski. 1955. aastal

valmis väitekiri „Isikut märkivad sufiksilised nimisõnad eesti keeles”, mida samal aastal kaitsnuna sai ta filoloogiakandidaadi kraadi.

Laitmatult, pidevalt edenev õpinguteaeg. Oivik, mis oivik! Kui palju võis sellest vanematel rõõmu olla. Ja küllap tundis Ilse ka ise rahuldust kasvamisest ja hakkamasaamisest.

Polnud midagi erandlikku selles, et ülikool kutsus oma edukamad aspirandid tööle kateedritesse. Ilse Kont alustas tööelu Tartu ülikooli eesti keele kateedris. Ta õpetas aastail 1955–1959 tänapäeva eesti keelt, eesti murdeid ja muidki õppeaineid. Tartu perioodil, aastal 1954, abiellus ta tulevase keeleteadlase, fennougristi ja lapoloogi Karl Kondiga. Peresse sündis 1958. aastal poeg Toomas, tulevane arvutiteadlane. Sellest kujunes hea perekond, milles vanemate samasugused huvid, üksteisemõistmine ja vastastikune toetamine mõjutasid tunduval viisil kõigi kolme elu.

Edasine elukäik viis noore pere 1959. aasta sügisel Tallinna. Ilse Kont oli algul ajakirja Keel ja Kirjandus vanemkorrektor. 1960. aastal asus ta vanemteadurina tööle oma eneseteostuse põhikohale: TA Keele ja Kirjanduse Instituudi sõnaraamatute sektorisse (hilisem leksikograafiasektor). Selles sektoris töötas ta kuni pensionile siirdumiseni (1986).

Takkajärgi tundub, et aeg ja koht olid õiged, õnnestunud. Oli just ühe rahvuskultuuri jaoks olulise suurtöö – eesti kirjakeele seletussõnaraamatu – alustamise aeg. Tollane sektorijuhataja Ernst Nurm oli taotlenud Teaduste

Akadeemia juhtkonnalt koostamisloa. Ilse Kondi osalust vajati uut tüüpi sõnaraamatu koostamispõhimõtete kujundajate töörühmas. Tema kirjutas koos kolleeg Arno Pikamäega suursõnaraamatu esialgsed koostamispõhimõtted ja nemad vormistasid ka esimesed prooviartiklid. Sektori ühiste jõududega pandi kokku sõnaraamatu prospekt, mille kohta ütles oma arvamuse laiemgi üldsus. Järk-järgult kujunesid välja koostamise üldpõhimõtted. Kogemuste omandamiseks osalesid sektori töötajad, ka Ilse Kont, üleliidulistel leksikograafiakonverentsidel Frunzes (1960) ja Riias (1961), pikaajalised sidemed soome leksikograafidega sõlmusid Helsingi rahvusvahelise fennougristide kongressi ajal (1965). I. Kont tutvustas uue sõnaraamatutüübi olemust eesti keelehuvilistele ajakirjanduses. Temast endast kujunes üks selle toekamaid teostajaid. Märkimisväärne on ta osa seletussõnaraamatu käsikirja koostamisel ja toimetamisel (köidetes I–III).

Suured ja pika aja jooksul valmivad kollektiivsed tööd on muidugi nõudlikud. Nendes osalejad ei saa selle kõrvalt omaenda mina teostada, nii palju kui potentsiaal muidu ehk lubaks. Ja Ilse Kondil oleks lubanud küll: ta teadmised olid laiapõhjalised ja alus kindel. Ta oli pealegi nii grammatikaspetsialist kui ka leksikoloog-leksikograaf. Mõne isikliku uurimisteedega põhjalikumalt süvitsi minna oleks talle tõenäoliselt meeltnööda olnud. Kuid ilmselt on nii, et kui mingi rahvuskultuurile vajaliku suurtöö osaline on sisimas tajunud selle teostamise olulisust, nõustub ta nuri-semata vagusid ajama pikalgi põllul.

On teadlikult ja vabatahtlikult isetu. Aga üks on küll kindel: h u v i tehtava vastu peaks sellisel tööl säilima aastakümnest aastakümnesse. Ilse Kondil säilis. Ta tegi oma tööd tõsiselt, tüdimatult. Pühendumusega. Ning üldse oli ta kõiges põhjalik ja süvenev. Oli sirgjooneline ja kindlameelne asjatundja. Autoriteet.

Ega ta tegelikult piirdunudki sõnade tähenduste uurimise ja süstematiseerimisega. Ta avaldas tuletusõpetusalaseid artikleid eesti keele isikut märkivate liidete ja laensufiksiste kohta. Oli tegev ka terminoloogia alal: osales elektrotehnikaalase terminikomisjoni töös ning oli üks „Vene-eesti elektrotehnika sõnastiku” (1969) koostajaid. Ta on tegelnud ka elektrotehnika, raadio-tehnika, sideala ja toiduainetetööstuse oskussõnavaraga.

Nii hea, et ta jõudis elada ajani, mil ilmus trükist „Eesti kirjakeele seletussõnaraamatu” viimane vihik. Sai olla 25. jaanuaril 2008 selle suursõnaraamatu valmimise auks korraldatud pidulikul koosviibimisel, sai Eesti Keele Instituudilt tänukirja tekstiga „Suur tänu „Eesti kirjakeele seletussõnaraamatu” teokssaamise eest”.

Kahju, et poja äkksurm võttis talt elujõu.

Kuid eks Ilse Kont ela edasi mitte ainult teda tundnud inimeste mälestustes, vaid ka selle kaudu, mis ta jõudis teha oma emakeele arendamiseks. Oli tubli keelenaine, hea kolleeg. Lugupidamist vääriv kaasmaalane.

HELGA LAANPERE